

การวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกรณีศึกษา : อาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม Local Architecture Model Analysis : A Case Study of Home Stays in Samut Songkhram

วินัย หมนันคดิธรรม

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email : winai.555@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในอดีตที่มีวิถีในการดำรงชีวิต ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมตามถิ่นที่อยู่ เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปอิทธิพลวัฒนธรรมสมัยใหม่แพร่กระจายเข้าสู่สังคมชนบท ประกอบกับการที่ภาครัฐได้หันมาให้ความสำคัญในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ชาวบ้านในพื้นที่จึงนิยมนำบ้านที่ตนเองพักอยู่มาทำเป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น รูปแบบของโฮมสเตย์ จึงมีความหลากหลาย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยนี้ โดยแบ่งเนื้อหาที่ทำการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นได้แก่ 1) ลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม 2) การรวบรวมและจัดหมวดหมู่ของกลุ่มอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์และ 3) วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สำหรับระเบียบวิธีวิจัยจะใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสำรวจอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ในจังหวัด ทั้ง 3 อำเภอ จำนวน 60 แห่ง รวมถึงการสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสืบถึงประวัติความเป็นมาของอาคารและเหตุผลในการปรับเปลี่ยนอาคารเมื่อได้กลุ่มเป้าหมายครบจะทำการคัดแยกและจัดกลุ่มของโฮมสเตย์ตามลักษณะทางกายภาพของอาคาร จากนั้นจะทำการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ประกอบการ จำนวน 8 ท่าน เพื่อหาข้อสรุปในการวิจัย

ผลของการวิจัยพบว่า ลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม มีด้วยกัน 2 แบบ แบบแรกคือ แบบเรือนไทยที่มีลักษณะหลังคาทรงสูงแบบพุ่มระหง มีความอ่อนช้อยงดงาม ส่วนแบบที่สอง เป็นหลังคาทรงมนิลา

ทรงเตี้ย และเมื่อศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ ภายในจังหวัดสามารถจัดกลุ่มของโฮมสเตย์ได้เป็น 6 กลุ่ม โดยมีกลุ่มเรือนสมัยใหม่มากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่มเรือนพื้นบ้าน กลุ่มเรือนไทยที่มีการดัดแปลง กลุ่มเรือนไทย กลุ่มเรือนแถวและกลุ่มเรือนพิเศษตามลำดับ สำหรับประเด็นของสาเหตุที่ก่อให้เกิดของการเปลี่ยนแปลงตัวเรือนมาจากเหตุผลหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1) สาเหตุจากการผูกพันและเสื่อมสลายของวัสดุ 2) การขาดความรู้ทางการอนุรักษ์และขาดผู้ให้คำแนะนำวิธีการดูแลรักษา 3) การอพยพย้ายถิ่นฐาน 4) การขาดแคลนช่างฝีมือ 5) การราคาวัสดุมีราคาแพง และ 6) ค่านิยมที่ต้องการมีบ้านสมัยใหม่แบบคอนกรีตเสริมเหล็ก

คำสำคัญ : รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, โฮมสเตย์

ABSTRACT

The study of local architecture models reflects their past lifestyle and in the context of the environment. When the modern lifestyle and tourism spread into many small villages, local people tended to change their homes into home stays for tourists. The home stays now vary into many different styles. The research paper classifies home stay information into three main topics: 1) characteristics of architecture in Samut Songkhram province 2) to classify home stays 3) to analyze the changing in models of local architecture.

The qualitative method was utilized by surveying sixty home stays in three districts. The method also included interviewing the owners of the home stays to understand the history of the building. Then, a focus group discussion was held with eight local entrepreneurs.

The findings disclosed that there are two distinct models of local architecture in Samut Songkhram province. The first model of is the Thai house with a high roof top called “Purahong” and the second model is the Thai house with a low roof top called “Manila”. The findings allowed the researcher to classify home stays in this area into six different styles. The first style is the modern house which is the majority. The other styles included the local Thai house, the tradition Thai house with some adjustment, the traditional Thai house, the group houses, and the special house. There are at least six important reasons for the changing local architecture: 1) damages from nature 2) lack of maintenance 3) migration 4) lack of skilled architectures 5) expensive maintenance and 6) the popularity of modern houses.

Keywords : Architect, Home stays, Samut Songkhram

หลักการและเหตุผล

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง จัดได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและแตกต่างจากงานสถาปัตยกรรมในภูมิภาคอื่นๆ โดยลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้นเกิดจากการตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศและภูมิประเทศในบริเวณนั้นๆ นอกจากลักษณะทางกายภาพที่ได้พบเห็นด้วยตาแล้ว ในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังแฝงด้วยองค์ความรู้อันหลากหลาย อาทิ เช่น คติความเชื่อ วิถีชีวิต ลำดับชั้นของคนในสังคม รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ มากมาย งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเปรียบเสมือนตัวเชื่อมโยงองค์ความรู้ของผู้คนในอดีตสู่

ปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมิใช่เป็นเพียงบ้านพักอาศัย เพื่ออยู่อาศัยหลับนอนเพียงอย่างเดียว แต่มันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของผู้คน มีความรู้และภูมิปัญญาที่แฝงเร้นในตัวเองภายใต้เปลือกบางๆ ของวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น (ทิฆัมพร ลอยศักดิ์วงศ์, 25471: 1)

ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทาง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งอาจจะมาจากหลากหลายสาเหตุ อาทิเช่น ผู้คนในท้องถิ่นขาดความรู้ด้านการอนุรักษ์ และมองไม่เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นการถูกรอบงำทางศิลปะและวัฒนธรรมวัตถุนิยม (วิโรฒ ศรีสุโร, 2543:23) นอกจากนี้ยังมีสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ นโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลที่เน้นเรื่องการท่องเที่ยว ซึ่งจะเห็นได้ชัดตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา รัฐบาลมีแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดและพื้นที่ที่สำคัญหลายๆ แห่ง ในช่วงเวลานี้เองอาคารที่พักระยะสั้นและระยะยาว (Homestay and Longstay) ซึ่งเริ่มเป็นที่รู้จักของสังคมมากขึ้น อันที่จริงแล้วที่พักแบบ โฮมสเตย์นั้นมิได้ถือกำเนิดในประเทศไทย แต่เป็นการพัฒนาแนวคิดมาจากที่พักแบบ Bed & Breakfast Homestay และ Farmstay ของต่างประเทศ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (Culture Tourism) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Eco Tourism) ที่เน้นการท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและการท่องเที่ยว (กรุณา เดชาดิวงศ์ ณ อยุธยา, 2547) แต่ในสภาพความเป็นจริงของวิถีชุมชนพฤติกรรมการดำรงชีวิตของชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมิได้เป็นไปตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ยังมีชาวบ้านบางส่วนและกลุ่มนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังขาดความเข้าใจในรูปแบบการท่องเที่ยวลักษณะนี้ มีการปรับปรุงอาคารที่พักให้เกิดความสะดวกสบายในรูปแบบโรงแรมหรือรีสอร์ทเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง หรือบางส่วนได้ทำการปรับปรุงที่พักโดยขาดความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีการใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสม มีการต่อเติมโครงสร้างอาคารใหม่โดยไม่สอดคล้องกับอาคารเดิม ทำให้ความงดงามของอาคารสูญเสียไป

สำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นจังหวัดที่กำลังได้รับความนิยมจากเหล่านักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจำนวนมาก อาคารที่พักแบบโฮมสเตย์จึงเกิดตามมากันอย่างมาก มีทั้งแบบที่เป็นโฮมสเตย์อย่างแท้จริงและไม่แท้จริง (แอบอ้างใช้ชื่อ) ลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นแท้ๆ ก็มีให้เห็นน้อยลง มีอาคารจำนวนมากถูกดัดแปลงและต่อเติมจนมองไม่ชัดว่ารูปแบบอาคารเดิมเป็นลักษณะใด ด้วยเหตุนี้ทางผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ เป็นกรณีตัวอย่างซึ่งผลการวิจัยจะสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจของชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อรวบรวมและจัดหมวดหมู่ของอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ตามลักษณะทางสถาปัตยกรรม
3. เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดสำหรับการศึกษาถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณาในครั้งนี้ประกอบด้วยแนวคิดหลักสองประการได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับเรือนไทยพื้นถิ่น และประการที่สองคือ แนวคิดด้านเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

1. แนวคิดเกี่ยวกับเรือนไทยพื้นถิ่น

เป็นการศึกษาถึงเรื่องเรือนไทยในลักษณะต่างๆ เริ่มตั้งแต่การเกิดของหมู่บ้าน มีการขยายกลุ่มของหมู่บ้านจนกลายเป็นชุมชน การตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง ต่อเนื่องมาถึงลักษณะกายภาพของเรือนไทยแบบต่างๆ รูปแบบของผังพื้นที่และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม ขั้นตอนการก่อสร้าง เหตุผลในการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร การสร้างที่ว่างให้เกิดความสโลนไหลของอากาศและสุดท้ายจะเป็นเรื่องของคติความเชื่อในการปลูกเรือน สัดส่วนอาคารที่มีความต่อเนื่องกับประโยชน์ใช้สอย

1.1 รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

เรือนไทยภาคกลางนั้นจะอยู่บริเวณจังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรสาคร สมุทรปราการ ราชบุรี นครปฐม เพชรบุรี เป็นต้น ลักษณะของเรือนไทยเป็นเรือนยกพื้นใต้ถุนสูงจากพื้นดินเสมอศีรษะคนยืน รูปทรงลุ่มสอบ หลังคาทรงสูง ชายคายื่นยาว เพื่อกันฝนสาด แดดส่อง นิยมวางเรือนไปตามสภาพแวดล้อมทิศทางลมตามความเหมาะสม รูปแบบเรือนฝาปะกนถือเป็นเรือนไทยแท้ เรือนไทยฝาปะกน คือเรือนที่ฝาทำจากไม้สัก มีไม้ลูกตั้งและลูกนอน และมีแผ่นไม้บางเข้าลิ้นประกบกันสนิท หน้าจั่วก็ทำด้วยวิธีเดียวกัน เราจะพบเห็นเรือนไทยภาคกลาง รูปแบบต่างๆ อาทิ เรือนเดี่ยว เรือนหมู่ เรือนหมู่คหบดีและเรือนแพ

1.2 ประเภทเรือนไทยภาคกลาง มีดังต่อไปนี้

1.2.1 เรือนเดี่ยว เป็นเรือนสำหรับครอบครัวเดี่ยวสร้างขึ้นโดยมีประโยชน์ใช้สอยที่เพียงพอสำหรับครอบครัวเล็กๆ อาจเป็นเรือนเครื่องผูกเรือนเครื่องสับหรือผสมผสานกันก็ได้แล้วแต่ฐานะ ประกอบด้วย เรือนนอน 1 หลัง เรือนครัว 1 หลัง ระเบียงยาวตลอดเป็นตัวเชื่อมระหว่างห้องนอนกับชาน

1.2.2 เรือนหมู่ คือ เรือนหลายหลังซึ่งปลูกอยู่ในที่เดียวกัน สมัยก่อนลูกชายแต่งงานส่วนใหญ่จะไปอยู่บ้านผู้หญิง ส่วนลูกผู้หญิงจะนำเขยเข้าบ้านจะอยู่เรือนหลังย่อมกว่า เรือนหลังเดิมเรียกว่า “หอกลาง” ส่วนเรือนนอกเรียกว่า “หอริ” เพราะปลูกไปตามยาว ถ้ามีเรือนปลูกอีกหลังหนึ่งเป็นด้านสกัดก็เรียกว่า “หอขวาง” อาจมี “หอนั่ง” ไว้สำหรับนั่งเล่น บางแห่งมี “หอนก” ไว้สำหรับเลี้ยงนก

1.2.3 เรือนหมู่คหบดีเป็นเรือนสำหรับผู้มีอันจะกิน ลักษณะการจัดเรือนหมู่คหบดีของโบราณเป็นเรือนขนาดใหญ่มีเรือนคู่และเรือนหลังเล็กหลังน้อยรวมเข้าด้วยกัน แต่ละหลังใช้ประโยชน์ต่างหน้าที่กันออกไป ประกอบด้วย เรือนนอน เรือนลูก เรือนขวาง เรือนครัว หอนกและชาน

1.2.4 เรือนแพ การสร้างบ้านบริเวณชายฝั่งต้องยกพื้นชั้นบนสูงมาก ไม่สะดวกในหน้าแล้งทำให้เกิดการสร้างเรือนในลักษณะ “เรือนแพ” ที่สามารถปรับระดับของตนเองขึ้นลงได้ตามระดับน้ำในแม่น้ำลำคลอง

1.3 ลักษณะของเรือนไทยภาคกลาง

1.3.1 ยกใต้ถุนสูง สูงจากพื้นดินประมาณ พันสี่ระยะ รวมทั้งระเบียงและชานก็ยกสูง ด้วย การยกใต้ถุน-สูงนี้มีระดับลดหลั่นกัน พื้นระเบียงลดจากพื้นห้องนอน 40 เซนติเมตร พื้นชานลดจากระเบียงอีก 40 เซนติเมตร และ ปิดด้วยไม้ระแนงตีเว้นช่องโปร่ง การลดระดับ พื้นทำให้ได้ประโยชน์ดังนี้ คือ ช่วยให้ลมพัดผ่านจากใต้ถุนขึ้นมาข้างบน สามารถมองลงมายังใต้ถุนชั้น ล่างได้ และใช้ระดับลด 40 เซนติเมตร ไว้เป็นที่นั่งห้อยเท้า

1.3.2 หลังคาทรงจั่วสูงชายคายื่นยาวหลังคา ของเรือนไทยเป็นแบบทรงมนิลา ใช้ไม้ทำโครงและใช้แฝกหรือ กระเบื้องดินเผาเป็นวัสดุหลังคา วัสดุเหล่านี้ต้องใช้วิธีฝัง ตามระดับองศาที่สูงชันมาก น้ำฝนจึงจะไหลได้เร็วไม่รั่ว การทำ หลังคาทรงสูงนี้ มีผลช่วยบรรเทาความร้อนที่จะถ่ายเทลงมา ยังส่วนล่าง ทำให้ที่พักอาศัยหลั่นนอนเย็นสบาย สำหรับเรือน ครัวทั่วไปตรงส่วนของหน้าจั่วทั้ง 2 ด้าน ทำช่องระบายอากาศ โดยใช้ไม้ตีเว้นช่องหรือทำเป็นรูปรัศมีพระอาทิตย์ เพื่อถ่ายเท ความร้อนออกจากเรือนครัวได้สะดวกชายคายื่นยาวให้ยื่น ออกจากตัวเรือนมาก เพื่อกันแดดส่องและฝนสาด

1.3.3 ขานกว้าง โดยทั่วไปมีปริมาณถึง ร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด ถ้ารวมพื้นที่ของระเบียงเข้าไป ด้วยจะมีปริมาณถึงร้อยละ 60 พื้นที่นี้เป็นส่วนอาศัยภายนอก ส่วนที่อาศัยหลั่นนอน มีฝาเป็นห้อง มีเนื้อที่เพียงร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด สาเหตุที่พื้นที่อยู่อาศัยภายนอกมีปริมาณมาก เพราะดินฟ้าอากาศร้อนอบอ้าวนั่นเอง

2. แนวคิดด้านเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

สำหรับคำว่า “โฮมสเตย์” (Homestay) นั้นจะ หมายถึง “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” มีการจัดการที่พัก โดยให้นักท่องเที่ยวพักรวมกับเจ้าของบ้านชายคาเดียวกัน และศึกษาธรรมชาติ วิถีชีวิตไทยหรือวัฒนธรรมไทย โดยมีการจัดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร (สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว, 2551:3) เนื่องจากโฮมสเตย์หรือ ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่บ้านพักใน ชุมชน ดังนั้น การจัดการเกี่ยวกับที่พัก จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ ชุมชนหรือเจ้าของบ้านต้องมีหลักและแนวทางในการปฏิบัติ

สำหรับเกณฑ์มาตรฐานของโฮมสเตย์ ประกอบด้วย 7 มาตรฐานที่สำคัญ แต่มีเพียง 1 ด้านที่มีความเกี่ยวข้องกับ งานสถาปัตยกรรมได้แก่ ด้านที่พัก ซึ่งจะประกอบด้วย 1) โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง 2) บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้ สะดวก และแสงสว่างส่องเข้าถึงไม่มีกลิ่นอับ มีหลังคาที่สามารถ กันน้ำฝนได้ 3) มีเตียงที่นอนสบาย 4) มีห้องอาบน้ำและส้วม ที่สะดวก 5) มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการ นอนทุกครั้ง 6) มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่ เสมอและ 7) มีการดูแลสภาพแวดล้อมของบ้านพักอยู่เสมอ หนึ่งสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ในประเทศไทยนั้นได้ศึกษา ถึงแนวคิดของนราธิป ผลบุญรักษ์ (2547) ในประเด็นของรูปแบบของการปรับที่อยู่อาศัยเดิมของเจ้าของบ้าน “โฮมสเตย์” อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 19 หลัง ซึ่งทำให้พบว่าเกิดการ เปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ภายในอาคารของภายในเรือนไทย ในอดีต ซึ่งเป็นผลมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ เปลี่ยนแปลง และมีการดัดแปลงอาคาร เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและ ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงการ เปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยให้เป็นโฮมสเตย์นั้น ถ้าผู้ประกอบการ ขาดความเข้าใจในเรื่องการออกแบบและวางแผนอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหาในอนาคตได้ สำหรับจินตวิทย์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2550) ได้กล่าวถึงการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์และ สภาพทั่วไปของธุรกิจโฮมสเตย์ และพฤติกรรมการใช้บริการ โฮมสเตย์ ระดับความสัมพันธ์ของการใช้บริการกับปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่ากลุ่มตัวอย่างจะพักที่โฮมสเตย์ประมาณ 1 คืน 2 วัน และ กลุ่มตัวอย่างให้ความสัมพันธ์ของระดับความสำคัญของปัจจัย ของส่วนผสมทางการตลาด ที่มีผลต่อการใช้บริการโฮมสเตย์ใน ระดับมาก และควรให้การส่งเสริมทางด้านราคาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ส่วนชานิกา ฉัตร-สูงเนิน (2548) ได้กล่าวถึงศักยภาพตามตัวชี้วัดมาตรฐานการ จัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ ในจังหวัดเชียงราย เมื่อนำไปเปรียบ เทียบกับตัวชี้วัดคุณภาพมาตรฐานของสำนักงานพัฒนาการ ท่องเที่ยว ทำให้ทราบถึงลักษณะที่พักแบบโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวต้องการหรือพึงประสงค์ โดยอาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศต้อง การความพร้อมทางด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านการ จัดการ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านการตลาด ในระดับที่สูง กว่าด้านอื่นๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

การนำไปสู่การค้นหารูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามนั้นจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเริ่มต้นจากการใช้วิธีการสำรวจอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ในจังหวัดทั้ง 3 อำเภอ จำนวน 60 แห่ง (ไม่รวมกลุ่มรีสอร์ท และกลุ่มโรงแรม) ทั้งจากภาคเอกสารและสภาพพื้นที่จริง รวมถึงการทำการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสืบถึงประวัติความเป็นมาของอาคารและเหตุผลในการปรับเปลี่ยนอาคาร เมื่อได้กลุ่มเป้าหมายครบจะทำการคัดแยกและจัดกลุ่มของโฮมสเตย์ตามลักษณะทางกายภาพของอาคาร จากนั้นจะทำประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ประกอบการจำนวน 8 ท่าน เพื่อหาข้อสรุปในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยนี้จะใช้แบบสัมภาษณ์และตัวอย่างภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างการสัมภาษณ์จะมีการเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึก ถ่ายภาพนิ่งทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการบันทึกเสียง โดยเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์นั้นจะแบ่งประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ประวัติส่วนตัว
2. ประวัติความเป็นมาและลักษณะทางกายภาพของอาคาร
3. เหตุผลในการเข้าสู่การประกอบธุรกิจโฮมสเตย์
4. ลักษณะการจัดห้องและจำนวนลูกค้าที่รองรับ
5. การปรับปรุงและต่อเติมอาคาร
6. ความเข้าใจและทัศนคติในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
7. ปัญหาและอุปสรรค

สำหรับตัวอย่างภาพนั้นจะเป็นภาพของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะประกอบด้วย อาคารเรือนไทย เครื่องสับ เรือนไทยเครื่องผูก องค์ประกอบที่สำคัญต่างๆ อาทิเช่น ปันลม หลังคากระเบื้องว่าว ผนังฝาประคน รูปแบบประตูและหน้าต่าง ค้ายัน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารและงานวิจัย จะเป็นการวิเคราะห์โดยใช้หลักทฤษฎีและเหตุผล มานำเสนอในรูปแบบบรรยาย เพื่อทบทวนความรู้ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องและกลั่นกรองข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์และ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นการสืบถึงภูมิหลังและทัศนคติของผู้ประกอบการ ว่ามีเหตุผลในการต่อเติมเปลี่ยนแปลงอาคารอย่างไรและมีความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมากน้อยเพียงไร เพื่อนำไปสู่การผลสรุปต่อไป

ผลสรุปการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น โดยในประการแรกสามารถสรุปลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของจังหวัดสมุทรสงครามได้ว่าลักษณะเรือนไทยพื้นถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม สามารถแบ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่แบบแรกเป็นเรือนไทยดั้งเดิมที่มีความสวยงาม ถูกสัดส่วนตามหลักการสร้างเรือนไทย คุณภาพงานได้รับจากฝีมือช่างที่ดี มีความประณีตในการสร้างเรือน ชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรมมีความงดงาม โดยเฉพาะฝาคีที่มีความประณีตงดงามมีทั้งแบบลูกฟักและแบบขัดตะ ทรงหลังคาที่เป็นพุ่มห่ออ่อนช้อย แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจในการสร้างงานสถาปัตยกรรมของช่างยุคโบราณที่เก็บรายละเอียดของงานได้อย่างดี

ภาพที่ 1 ลักษณะเรือนไทยริมน้ำแบบดั้งเดิม

ภาพที่ 2 ลักษณะฝาประคนและจั่วหลังคาที่อ่อนช้อยงดงาม

สำหรับเรือนไทยอีกลักษณะหนึ่งเป็นแบบหลังคามนิลาทรงเตี้ย รูปทรงหลังคาเตี้ยและแบน ขาดความงดงาม นิยมทำหลังคาเล็กๆ คลุมชานซ้อน 2 ชั้น ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมคลองมากกว่าในสวน ความประณีตของงานฝีมือช่างจะความละเอียดน้อยกว่าเรือนไทยแบบแรก เพราะอาจจะเป็นฝีมือช่างในยุคหลัง

ภาพที่ 3 ลักษณะเรือนไทยหลังคามนิลาทรงเตี้ย

ในส่วนของการจัดหมวดหมู่ลักษณะของอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมสามารถแบ่งหมวดหมู่อาคารได้ออกเป็น 6 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

1. กลุ่มเรือนไทย

กลุ่มเรือนไทยดั้งเดิมเป็นกลุ่มคนดั้งเดิม แต่ด้วยเรือนไทยเดิมเกิดการผูกพันไปตามกาลเวลา จึงมีการรื้อถอนและสร้างเลียนแบบของเดิม ดังนั้นเรือนไทยดั้งเดิมที่เป็นโฮมสเตย์ในปัจจุบันแทบไม่มีเหลือให้พบเห็น จะมีก็เพียงแต่เรือนไทยที่สร้างขึ้นใหม่เลียนแบบของเดิม รูปทรงและสัดส่วนของเรือนยังคงความสวยงามเหมือนในอดีต แต่มีการดัดแปลงพื้นที่ภายในบางส่วนให้เหมาะกับการพักอาศัยและสามารถประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ได้

ภาพที่ 4 ลักษณะอาคารเรือนไทยดั้งเดิม

2. กลุ่มเรือนไทยที่มีการดัดแปลง

เป็นกลุ่มเรือนที่ได้มรดกมาจากบรรพบุรุษ เป็นกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานมาเนิ่นนานลักษณะเรือนมีลักษณะและสัดส่วนของอาคารตามแบบฉบับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอย่างแท้จริง มีการซ่อมแซมและเปลี่ยนองค์ประกอบของอาคารบางส่วน ซึ่งเป็นผลมาจากการเสื่อมสภาพของวัสดุไปตามกาลเวลา รวมถึงมีการขยายต่อเติมตัวเรือนให้กว้างขวางมากขึ้นเพื่อรองรับการใช้งานในกิจกรรมต่างๆ เช่น เพิ่มส่วนหลังคาใหม่ เพิ่มจำนวนห้องน้ำ ดัดแปลงพื้นที่โล่งให้เป็นห้องเอนกประสงค์ เป็นต้น

ภาพที่ 5 ลักษณะอาคารเรือนไทยที่มีการดัดแปลง

3. กลุ่มเรือนพื้นบ้าน

เรือนพื้นบ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นเรือนชาวสวนชาวบ้าน ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มคนในพื้นที่ดั้งเดิม แต่ได้รื้อถอนเรือนไทยเดิม ออกแล้วสร้างใหม่ กับกลุ่มที่อพยพมาปักหลักทำมาหากินในพื้นที่ จึงมีการสร้างที่อยู่อาศัยให้เป็นลักษณะแบบเรือนพื้นบ้านที่เน้นความเรียบง่าย งบประมาณไม่สูง มีพื้นที่ใช้สอยตามความจำเป็นในการดำรงชีวิต เรือนประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นเรือน 2 ชั้น มีเพียงส่วนน้อยที่มีการยกใต้ถุนสูง รูปทรงหลังคานิยมทำเป็นทรงจั่วเตี้ยๆ วัสดุส่วนใหญ่ที่ใช้จะเป็นแบบผสมผสานทั้งไม้และคอนกรีต

ภาพที่ 6 ลักษณะอาคารเรือนพื้นบ้าน

4. กลุ่มเรือนแถว

เป็นกลุ่มเรือนที่มีจำนวนค่อนข้างน้อยสำหรับประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ ลักษณะเป็นเรือนชั้นเดียว หันหน้าติดคลองมีทางเดินหน้าบ้าน อาชีพดั้งเดิมส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจค้าขาย วัสดุเรือนเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหลัง เน้นความเรียบง่ายทางด้านประโยชน์ใช้สอย รูปทรงหลังคาส่วนใหญ่จะนิยมทรงจั่วที่ไม่สูงชัน ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเรือนกลุ่มนี้คือจะใช้บานเพี้ยมเป็นประตูทางเข้าด้านหน้า ซึ่งในบางเรือนจะมีรายละเอียดและลวดลายที่งดงาม

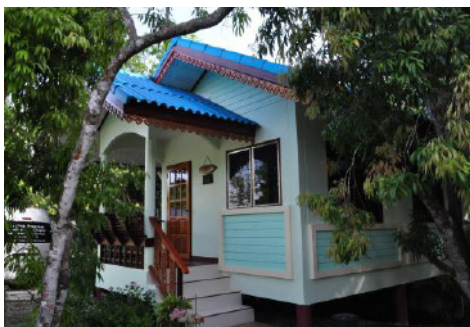
ภาพที่ 7 ลักษณะอาคารเรือนแถว

5. กลุ่มเรือนสมัยใหม่

กลุ่มเรือนลักษณะนี้จัดได้ว่าเป็นกลุ่มเรือนที่มีจำนวนมากที่สุด ลักษณะอาคารนั้นเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กมีทั้งแบบ 2 ชั้นและชั้นเดียว รูปทรงสมัยใหม่ มีความหลากหลายของเรือนมาก ซึ่งจะขึ้นอยู่กับรสนิยมส่วนตัวของเจ้าของบ้าน เป็นหลักส่วนใหญ่จะนิยมรูปทรงหลังคาทรงจั่ว

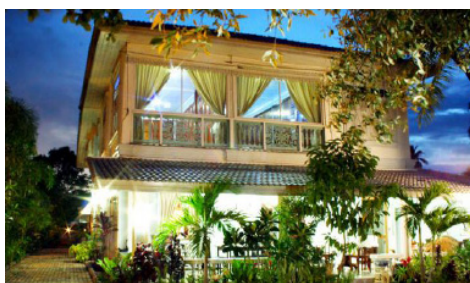
ภาพที่ 8 ลักษณะอาคารเรือนสมัยใหม่

ภาพที่ 8 ลักษณะอาคารเรือนสมัยใหม่ (ต่อ)

6. กลุ่มเรือนพิเศษ

เรือนลักษณะนี้ถือเป็นเรือนลักษณะพิเศษที่พบเห็นในพื้นที่น้อยมาก เป็นเรือน 2 ชั้น มีการก่อสร้างรูปทรงสไตล์ยุโรปผสมผสาน วัสดุเป็นคอนกรีต เน้นความหรูหรา

ภาพที่ 9 ลักษณะอาคารเรือนพิเศษ

การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จะใช้ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจ้าของบ้าน และความเห็นจากตัวแทนผู้ประกอบการ 8 ท่าน มาประกอบการวิเคราะห์สามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

1. จากการเสื่อมสลายและผุพังของวัสดุที่ใช้ในเรือนซึ่งจะเป็นไม้เกือบทั้งหมด รวมถึงการถูกทำลายจากปลวกมอดและแมลงต่างๆ ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้น ในบางเรือนก็เพียงแค่ปรับเปลี่ยนในบางส่วนเช่นเปลี่ยนผนังหรือกระเบื้องมุงหลังคา แต่สำหรับบางเรือนถ้ามีความเสียหายมากจำเป็นต้องรื้อทิ้ง คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 20%

2. จากการขาดความรู้ทางด้านการอนุรักษ์และขาดผู้ให้คำแนะนำวิธีในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาเรือนอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่วนใหญ่จะอาศัยการเฝ้าถามถึงวิธีซ่อมแซมจากช่างทั่วๆ ไป คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 50%

3. จากการอพยพถิ่นฐานเข้าไปประกอบอาชีพในเมืองหลวงจึงขายบ้านเรือนเดิมที่เป็นมรดกทิ้ง คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 5%

4. จากการขาดแคลนช่างฝีมือที่มีความชำนาญในการซ่อมแซมเรือนไทยที่เป็นช่างพื้นถิ่น ช่างฝีมือส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่การว่าจ้างมาทำงานต่างถิ่นจะมีราคาค่าจ้างที่สูง คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 7%

5. จากการที่ราคาวัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้สัก หรือไม้เนื้อแข็ง ซึ่งมีราคาค่อนข้างแพง ทำให้ต้นทุนในการซ่อมแซมสูงกว่าอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กมาก คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 15%

6. จากค่านิยมของชาวบ้านบางกลุ่มมองเห็นการมีบ้านที่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นคนที่มีความร่ำรวยกว่าคนที่อยู่บ้านเรือนไทย จึงไม่คิดที่จะอนุรักษ์เรือนเก่าๆ ไว้เพราะจะเป็นภาระในการดูแล คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 3%

อภิปรายผล

จากการสำรวจและวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของอาคารประเภทที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์นั้น ข้อมูลที่สรุปได้ทำให้ทราบถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามนั้น เป็นลักษณะงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีความงดงามและอ่อนช้อย กว่าในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางจังหวัดอื่นๆ ขนาดและสัดส่วนของเรือนมีความถูกต้องตามสัดส่วน ลักษณะของเรือนพื้นถิ่นมีความละม้ายและใกล้เคียงกับเรือนในจังหวัดสมุทรปราการและสุพรรณบุรี จุดเด่นของเรือนพื้นถิ่นในพื้นที่นี้ได้แก่ การมีรูปทรงหลังคาที่สูงและเรียวแบบพระหง และยังสามารถพบความประณีตใน

การสร้างเรือนได้ในหลายๆ จุด อาทิเช่น รอยต่อและการเข้าเดือยไม้ การเรียงแผ่นไม้ การวางระยะของจันทัน เป็นต้นซึ่งแสดงให้เห็นว่าช่างฝีมือที่มีความชำนาญระดับครูช่างในอดีตจะอยู่บริเวณพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น

สำหรับการจัดกลุ่มของรูปแบบอาคารประเภทที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ สามารถคัดแยกและจัดกลุ่มตามลักษณะสถาปัตยกรรมได้ เป็น 6 กลุ่ม โดยมีกลุ่มเรือนสมัยใหม่มากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่มเรือนพื้นบ้าน กลุ่มเรือนไทยที่มีการดัดแปลง กลุ่มเรือนไทย กลุ่มเรือนแถวและกลุ่มเรือนพิเศษตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามข้อมูลที่ได้กลุ่มเรือนสมัยใหม่จะนิยมเข้าสู่ธุรกิจโฮมสเตย์มากที่สุด จึงแสดงเห็นถึงการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่สมุทรสงครามได้ผลตอบรับจากคนในพื้นที่ค่อนข้างดี ชาวบ้านเห็นถึงการเติบโตทางธุรกิจและเป็นการเพิ่มรายได้ภายในครอบครัว โดยไม่ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ จะเกิดความรักและความหวงแหนในถิ่นที่อยู่ของตนเองมากขึ้น

ส่วนสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงตัวเรือนมาจากเหตุผลหลัก 6 ข้อ โดยมีประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ จากการศึกษาความรู้ทางด้านการอนุรักษ์และชาวผู้ให้คำแนะนำวิธีในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาเรือนอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งถ้าคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 50% ของปัญหาทั้งหมด ถัดมาเป็นสาเหตุจากการผุพังและเสื่อมสลายของวัสดุ และราคาค่าวัสดุ โดยเฉพาะไม้ เป็นวัสดุที่มีราคาแพงคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 20% และ 15% ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่เหลือถือว่ามีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงเพียงส่วนน้อยซึ่งประเด็นปัญหานี้ทางหน่วยงานภาคการศึกษา สามารถช่วยเหลือในการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับชุมชนในหลายๆ รูปแบบ อาทิเช่น จัดอบรมสัมมนา หรือการเชิญนักวิชาการมาบรรยายพิเศษ เป็นต้น รวมถึงการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก็จะเป็นสิ่งที่ดียิ่ง ทางภาครัฐควรมีองค์กรที่เน้นเรื่องการเผยแพร่ให้กระจายในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์อย่างครบทั้งระบบ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ของชาวบ้านในชุมชนไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ทราบถึงรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและหมวดหมู่ของอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ในพื้นที่ที่ทำการศึกษา รวมถึงประเด็นปัญหาของสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเรือนพื้นถิ่น จะเห็นได้ว่ามรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่ากำลังจะสูญหายไปตามกาลเวลาโดยที่ชาวบ้านในพื้นที่ก็เริ่มไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางสถาปัตยกรรมเหล่านี้โดยไม่รู้ตัว ดังนั้นถ้าพวกเราที่เป็นเยาวชนรุ่นหลังไม่รู้จักคุณค่าและอนุรักษ์รักษาไว้ ในรุ่นลูกหลานก็อาจจะได้เห็นเพียงแต่ภาพเท่านั้น การปลูกฝังจิตสำนึกให้รักและหวงแหนมรดกทางสถาปัตยกรรม มิใช่กระทำตามกระแสเท่านั้นจะต้องมีการวางแผนระยะยาว และทุกภาคส่วนของรัฐกับเอกชนจะต้องร่วมมือกัน เพื่อให้มาตรการต่างๆ ที่สร้างไว้ได้นำไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้วิจัยคาดหวังว่าข้อมูลจากงานวิจัยนี้จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เห็นถึงความสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่บรรพชนในอดีตได้ทิ้งไว้ให้และร่วมกันช่วยสร้างมาตรการเพื่ออนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] ทิฆัมพร ลอยศักดิ์วงศ์. 2547. การศึกษารูปแบบเรือนพื้นถิ่น ต.คลองจิก อ.บางปะอินจ.พระนครศรีอยุธยา : แบบแผนดั้งเดิมพัฒนาการและแนวทางการพัฒนา. วิทยาลัยพณิชยการศาตร์บัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [2] วิโรฒ ศรีสุโร. 2543. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้นสำคัญไฉนในความหลากหลายในเรือนพื้นถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- [3] สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2551. มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2551. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [4] กรุณา เดชาตวงศ์ ณ อยุธยา. 2547. Homestay: รูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่. (ม.ป.ท)

- [5] ฤทัย ใจจงรัก,รศ. 2539. **เรือนไทยเดิม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [6] สุวิน จันทรวีรัช (2553, 29 มิถุนายน). **ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเรือนไทยพื้นถิ่น**. สัมภาษณ์.
- [7] อรศิริ ปาณินท์. 2534. **บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ:สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์.
- [8] ศูนย์บริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2546. **โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา**. กรุงเทพฯ.